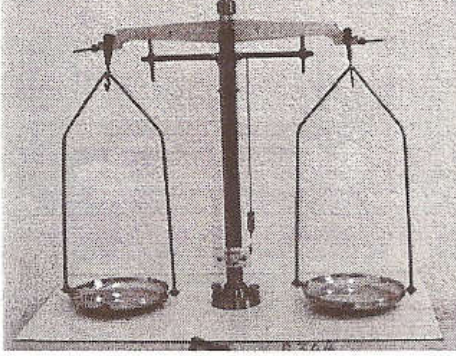

Adaletin hassas terazisi;

Delil Güvenliği

Maddi deliller adli olayların aydınlatılması açısından vazgeçilmezdir. Ancak adaletin doğru işlemesi için maddi delillerin belli bir sisteme bağlı olarak, güvenlik içinde toplanmaları ve değerlendirilmeleri gerekmektedir. Delil güvenliği, meydana gelen bir adli olay sonrası, olay mahallinde bulunabilecek maddi delillerin; en kısa zamanda korunmaya alınması, usulüne uygun bir şekilde toplanarak bozulma, karışma, değişme vb hiçbir kuşkuya yer vermeyecek bir biçimde muhafaza ve nakil edilmesi, doğru bir şekilde inceleyerek delillerin gerçek işlevlerini yerine getirmesini sağlamaktadır.

Delil güvenliği son yıllarda adli bilimlerin alanında tartışılan konulardan biri haline gelmiştir. Bu konu henüz çok hararetli tartışılmadığı gibi, uygulamada pek önemsenmeyen bir konu haline gelmemiştir. Oysa adaletin doğru işlenmesi, meydana gelen olayların maddi delillerle aydınlatılması kadar, elde edilen maddi delillerin doğru toplanması ve doğru değerlendirilmesine bağlıdır. Delillerin laboratuvara nakli veya inceleme aşamasında delil güvenliği aleyhinde meydana gelebilecek bir hadisenin adalete gölge düşürceğinde kuşku yoktur. Bu nedenle olayların maddi delillere bağlı olarak aydınlatılması kadar, güvenli maddi delillerle aydınlatılması gerekir.

Delil güvenliği birkaç aşamada ele alınabilir. Ancak delil güvenliğine geçmeden önce maddi delil basamaklarından söz edilmelidir. Deliller, olayın meydana geldiği andan ilgili mahkeme delilleri dikkate alarak hüküm verene kadar üç basamaktan geçmektedir. Olayın başlangıcı bir alt kat, mahkemenin hüküm vermesi bir üst kattır.

Delil güvenliği, olayın başlangıcından itibaren çok önemlidir. Burada en önemli görev olaya ilk müdahale eden ekibe düşmektedir. Olaya müdahale eden ilk ekip tarafından yapılan hatalar, delillerin yerini değiştirmek, delilleri kaybetmek, kendilerinden delil bırakmak, delilleri olay mahallinden uzaklaştırmak olarak sıralanabilir. Bu nedenle ilk ekibin delillere çok dikkat etmesi, olay mahallinde parmak izi gibi görünmeyen delillerin de bulunabileceğini düşünerek titiz davranması gerekmektedir. Delil toplama ve değerlendirme birimleri her ne kadar başarılı olurlarsa olsunlar, daha başlangıçta iyi korunmamış ve sakat duruma düşmüş delilin sonucu hiç de sağlıklı olmayacak ve önem göstermeyecektir. Delillerin iyi korunmaması, sadece adalete gölge düşürmekle kalmaz; aynı zamanda soruşturma birimlerinin yanlış kanaate kapılıp, uzun süren çaba ve büyük masraflar gerektiren harcamalara girmesine sebep olabilir. Olaya müdahale eden ilk ekiptekilerin merakı nedeniyle, gerçekte intihar olan bir olayda silahın yeri değiştirilirse, olayın öncelikle cinayet olduğu kanıtı oluşabilir. Bu nedenle iyi korunmamış bir olay yerinde bulunan deliller ölü doğmuş bebeklere benzer. İlk ekip delillere karşı sadece kendisi dikkat etmeyecek, aynı zamanda fail ve failin yakınları ile mağdur ve mağdurun yakınları tarafından delillere zarar verilmesini engelleyecektir. Günümüzde biyolojik, fiziksel ve kimyasal delillerin ne kadar önemli olduğu, sadece adalet çalışanları tarafından değil, bütün halk tarafından iyi bilinmektedir. Delillerin dışarıdan gelebilecek zararlara karşı korunması gerekir.

Delil güvenliğinin ikinci aşaması, olay yeri incelemesidir. Olay yeri incelemesinin bu konuda eğitim almış, yetkin personel tarafından yapılması gerekmektedir. Bu olay yerinin doğru tespit edilmesi, delillerin usulüne uygun olarak toplanması, paketlenmesi ve laboratuvara nakli açısından önemlidir.

Olay yeri inceleme ekibinin, delil araştırma aşamasında çok dikkatli olması gerekir. Buradaki öncelik, olay yeri incelemesinin kendi sağlığını korumasıdır. Zira, özellikle biyolojik ve kimyasal maddeler daima hastalık riski taşımaktadır. Uzman, delil incelemeye başlamadan önce eldiven, bone, galoş ve maskesini takmalıdır. Mümkün olduğu ölçüde koruyucu tulum giyerek olay yerine girmelidir. Böylelikle hem kendi sağlığını, hem de delillerin sağlığını korumuş olur.

Olay yerinden deliller toplanmaya başlanmadan önce, olay yeri mutlaka olduğu tespit edilerek kayda alınmalıdır. Mümkünse video kamera ile çekim yapılmalı, bu olanaklı değilse fotoğraf görüntüleri değişik açılardan ve ölçekli olarak alınmalıdır. Zira, delillerin nerelerden bulduklarının bilinmesi, güvenli sayılmaları bakımından önemlidir.

Deliller kesinlikle el değmeden toplanmalı; özellikle biyolojik delillerin elde edilmesinde kullanılan materyal, her bir bulgu için değiştirilmeli, bu mümkün değilse alkol ile temizlendikten sonra kullanılmalıdır. Delilin türü ne olursa olsun birbirlerine dokundurulmadan, bozulmaya ve yok olmaya mahal vermeyecek şekilde paketlenmelidir. Biyolojik deliller için plastik ambalaj yerine, delilin havalanmasını sağlayacak şekilde kağıt ambalaj kullanılmalıdır. Bütün bu kurallar, sağlıklı delil elde etmeye yöneliktir. Kurallar

Deliller karşısında mahcup duruma düşenler, delillerin toplanmasına ve değerlendirilmesine saldıracaklardır. Buna hazır olmalıyız

İyi korunmamış bir olay yerinden elde edilen deliller ölü doğmuş bebeğe benzer...

harfiyen yerine getirilmez ise delil güvenliği sağlanmış olmaz.

Delil güvenliği konusunda yaşanan en büyük sorunlardan biri, delillerin toplandığı anda mühürlenememesidir. Esasında deliller, elde edildikleri anda mühürlenmeli ve incelemeye alınana kadar mühür açılmamalıdır. Bununla birlikte, olay yeri inceleme ekibi olay mahallinde delilleri tasnif edecek zamanı bulamayabilir. Ayrıca genellikle biyolojik delillerin, toplandıktan sonra kurutulması gerekmektedir. Bu nedenler, delillerin olay yerinde mühürlenmesini engellemektedir.

Delilin inceleme birimine gönderilene kadar muhafazası bir diğer önemli sorundur. Zira, ülkemizde 10 büyük il dışında laboratuvar bulunmamaktadır. Biyoloji laboratuvarı ise sadece iki tanedir. Bu nedenle delillerin muhafazası göz ardı edilemeyecek bir konudur. Burada dikkat edilmesi gereken husus özellikle şüphelilere ait örneklerin birbirleriyle ve mağdurdan alınan örneklerle karıştırılmamasıdır. Biyolojik deliller kesinlikle temas etmeyecek biçimde yerleştirilmeli, delillerin etkileşim içinde olmalarına izin verilmemelidir. Laboratuvara nakil edilecek olan deliller, çuvala kazara açılmaya imkan vermeyecek şekilde yerleştirilmeli, çuvalın ağzı sıkıca bağlanmalı ve taklidi mümkün olmayacak şekilde mühürlenmelidir. Delil çuvalının içine ne konduğu kalem

kalem yazılmalı ve karıştırılmaması için her biri iyi bir şekilde tarif edilmelidir. Delil çuvalının nakli kurye vasıtasıyla yahut posta yoluyla olabilir.

Deliller laboratuvara ulaştığında mühürünün sağlam olup olmadığı kontrol edilmelidir. Esasında deliller el değiştirdiğinde her defasında tutanak tutulmalı ve imza karşılığında teslim edilmelidir. Teslim esnasında delil paketinin mühürlü olduğuna dikkat edilmelidir. Delil çuvalı hariç, paketlerde her yerde bulunması mümkün olmayan şerit mühür kullanılabilir.

Laboratuvar incelemesini yapacak kişi bu konuda eğitim almış, yetkin bir kimse olmalıdır. İnceleme yapılırken kullanılacak materyalin temiz olmasına dikkat edilmeli ve delilleri bozacak herhangi bir işlemden kaçınılmalıdır. Delil güvenliği, olayın başlangıcından mahkemenin karar verme anına kadar her aşamada önemlidir. Delil güvenliğinin birinci şartı, delil uzmanlarının işini "dürüst" yapması ve "dikkat" etmesi, bu konudaki kurallara azami riayet etmesidir.

Delil uzmanları bugün delil güvenliği ile ilgili herhangi bir sorun ile karşılaşmamaktadırlar. Ancak yakın bir zamanda deliller sorgulanmaya, yapılan uygulamalar her şekilde eleştirilmeye başlanacaktır. Deliller karşısında mahcup duruma düşenler, delillerin toplanmasına ve değerlendirilmesine saldıracaklardır. Buna hazırlıklı olmalıyız.

Delil Odası: Güvenliğin Anahtarı

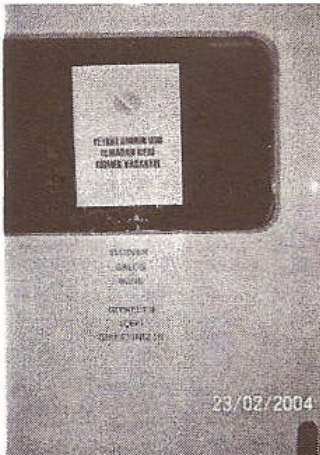
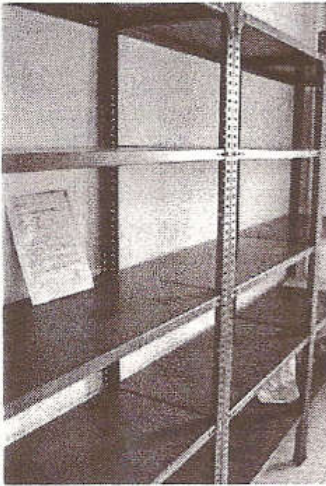
Delil odası, olay yerinden elde edilen delillerin, inceleme birimi olan Kriminal Polis Laboratuvarı'na gönderilene kadar kısa süreli ve güvenli bir şekilde bekletilmesi için tasarlanmış, kapalı yerdir. Isparta Olay Yeri İnceleme ve Kimlik Tespit Şube Müdürlüğü yeni binasına yerleştiğinde, bir oda delil odası olarak ayrılmış ve bu tarihten itibaren delil odası olarak kullanılmaktadır.

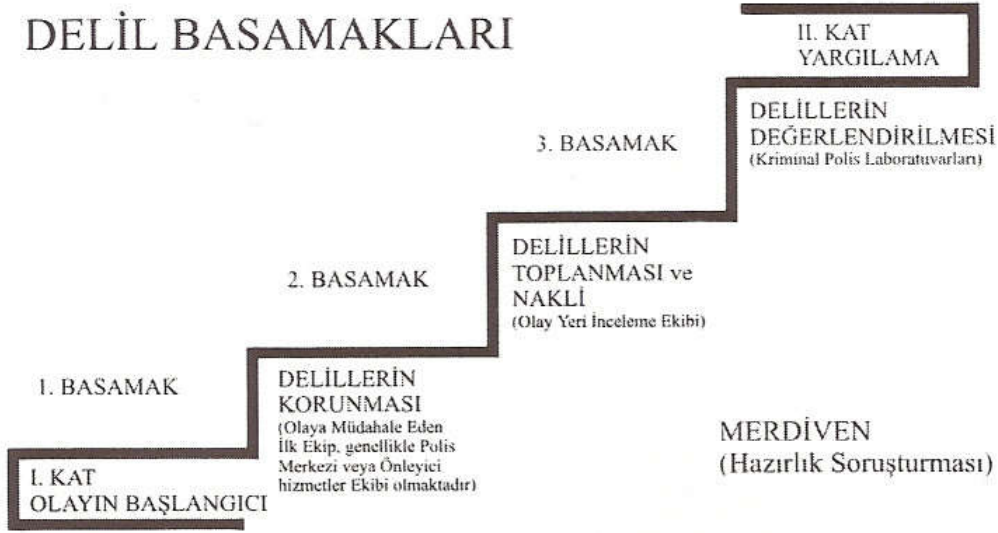
Delil odası, 15 m²'dir. Bir penceresi ve bir kapısı bulunmaktadır. Kapı ve pencere camları siyah film ile kaplanmıştır. Böylelikle delillerin güneş ışığına doğrudan maruz kalması engellenmektedir. Ayrıca bir adet kalorifer peteği bulunmaktadır ve bu daima kapalı tutulmakta; deliller serin bir ortamda bekletilmektedir.

Oda üç sıra halinde üst üste monte edilmiş beş; toplam 15 çelik raf bulunmaktadır. Bunlar duvara sıkıca monte edilmiştir. Raflar yağlı, metal boyası ile boyanmıştır. Genellikle kuruması gereken deliller birbirlerinden uzak raflara dizilerek kurumaya veya bekletilmeye alınmaktadır. Delil odasına konan her bir delil (olay) için DELİL BEKLETME KARTI doldurulmaktadır. Delilli bırakan memur, delilleri ayrıntısıyla tanımlayıp, kartı paraf etmektedir. Çelik rafların yanı sıra, uzun süre bekletmeye alınan fiziksel deliller için toplam 25 gözlü ve anahtarla kilitlenebilen bir dolap bulunmaktadır. Dolap kapakları daima kilittli durmakta ve mutlaka delil bekletme kartı doldurulmaktadır. Delil odasında bulunan bir diğer eşya ise, buzdolabıdır. Buzluğu ve normal soğutucusu olmak üzere iki kapılı, ev tipi buzdolabı, özellikle biyolojik deliller için vazgeçilmezdir.

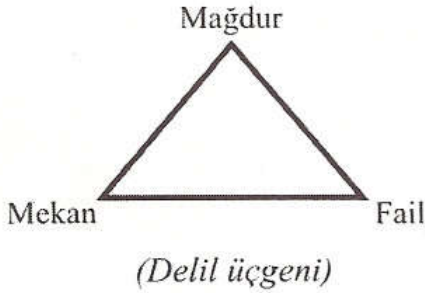
Ayrıca delilleri paketleme ve çuvalama işlemlerinin kolayca yapılabilmesi için bir çekmeceli masa ve iki adet sandalye, bir portmanto delil odasına bırakılmıştır. Odaya galoş, bone, eldiven ve maske giymeden girmek yasaktır. Bir delil odadan gönderilmek üzere çıkartıldığında yeri hemen temizlenmekte, yerler yeniden paspaslanmaktadır. Deliller buraya güvenli bir şekilde girmekte ve güvenli bir şekilde çıkmaktadır.

Delil odası, delillerin güvenli bir biçimde muhafaza edilmesi için çok önemlidir. Özellikle biyolojik delillerin laboratuvara gönderilmeden havalandırılmaları ve kurutulmaları gerekmektedir. Delillerin beklemesi için ayrılmış böyle bir oda, öncelikle delillerin iyi işlenmesini, paketleme ve mühürlenmenin kolay yapılması bakımından kolaylık sağlamaktadır. Ayrıca biyolojik delillerden kaynaklanabilecek hastalık riski ile kimyasal delillerden kaynaklanabilecek zehirlenme riski en aza inmektedir.

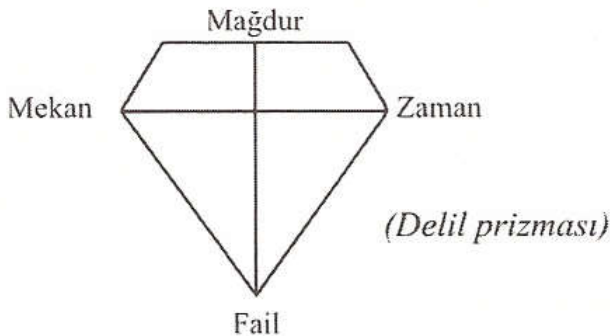

Delil üçgeni mi, delil prizması mı?

mağdur-mekan arasındaki ilişki tespit edilse dahi, mağdur-zaman ilişkisi ortaya çıkarılamaz ise olay tam aydınlatılmış sayılmaz. Bir kimse mağdur ile aynı mekanı paylaşmış olabilir, ancak olayın meydana geldiği zaman zarfında aynı mekanda bulunmamış olabilir. Bu nedenle olay yeri araştırmasının amacını, mağdur-mekan-zaman ile fail arasındaki illiyet bağıntıyı ortaya çıkarmak olarak tanımlamak daha doğru olur. Bundan hareketle delil üçgeni yerine delil prizmasını tercih etmek gerekir.

Delil prizması konusundaki en büyük problem ise çoğunlukla fail-zaman ilişkisinin maddi olarak ortaya çıkartılamaması; bu ilişkinin ancak tanık ve mağdur ifadeleriyle ortaya konmasıdır. İfade ise maddi delil sayılmaz. Bununla birlikte mağdur-zaman ilişkisi çoğunlukla maddi olarak ispatlanabilir. Bir cesedin ölüm zamanının tayini; yaralanmanın veya tecavüz vaktinin belirlenebilmesi mümkün bilimsel olarak mümkün olabilmektedir. Ayrıca, mağdur ve failin telefon görüşmeleri, internet ve bilgisayar işlemleri, banka işlemleri, video kamera görüntüleri vb. konularında zaman tayini bilimsel yollarla ispatlanabilir. Türkiye'de olay yeri inceleme hizmetlerinin daha geniş bir alanı kapsamı gerekmektedir. Failin ve mağdurun telefon görüşmeleri; yolculuk, sinema, tiyatro biletleri; banka işlemleri takip edilerek, mağdur-zaman-fail ilişkisi maddi olarak ortaya çıkarılmalı ve prizma tamamlanmalıdır.

Kriminalistik bilimi ile ilgili kitaplarda, makalelerde, olay yeri inceleme ve kriminalistik eğitimi programlarında; olay yeri incelemenin kısaca, mağdur-mekan ile fail arasındaki ilişkiyi ortaya çıkarmak amacı ile yapıldığından bahsedilir ve yaygın olarak delil üçgenine yer verilir.

Kanımızca delil üçgeni, delil kavramını açıklamada yetersiz kalmaktadır. Gerek olay yeri inceleme esnasında, gerekse soruşturma esnasında hiçbir zaman göz ardı edilmemesi gereken zaman boyutu bu üçgende yer almamaktadır. Tabir yerindeyse "sandalyenin bir bacağı boşa kalmaktadır". Çünkü bir olayın zaman boyutu, mağdur ve fail arasında ilişki kurmada ihmal edilemeyecek bir husustur. Fail ile

ANEKTOT

Olay Yeri İnceleme Şubesi'nde göreve başladığım ilk günlerden birinde, bir memur arkadaşım olay yeri krokisi çizmek için kullanılan şablon cetvelinde piyano şeklini göstererek; "Komiserim, bu cetvelde kapı var, koltuk var, silah var bunları anladım da bu nedir?" dedi. Ben de "piyano" dedim. Memur arkadaş şaşkınlıkla "Tamam da piyanonun olay yeri ile ne ilgisi var?" diye yeniden sordu. Ben de cetvelin markasını ve yapıldığı yeri gösteren yazıya işaret ederek; "Bak, burada cetvelin markası ve yapıldığı yer yazıyor. Bu cetvel Amerika'da yapılmış ve Amerika'da meydana gelen olaylara göre. Orada sık sık piyano başında cinayet işleniyor sanırım. FBI da olay yeri incelemesini yapıp, bu cetvel ile olay yeri krokisini çiziyor. Bugün için bizim kullanmamız biraz zor. Isparta'da kaç evde piyano var ki; piyano başında cinayet işlensin?" Batıyla yarışmak sadece ulaşılan en son teknolojiyi kullanmakla değil, bu teknolojinin kullanılabileceği ortamı sağlamakla da ilgili sanırım.